

Prawa człowieka w dzisiejszym świecie

Tomasz A. Winiarczyk

prawa człowieka

- prawa powszechne o charakterze podstawowym
- ich źródłem jest godność człowieka
- mają charakter przyrodzony, niezbywalny i niepodzielny
- przysługują jednostce w jej kontaktach z państwem
- działają tylko w stosunkach wertykalnych (czyli w relacji jednostka–państwo)

Human Rights

prawa człowieka

- te wolności, środki ochrony oraz świadczenia, których respektowania właśnie jako praw, zgodnie ze współcześnie akceptowanymi wolnościami, wszyscy ludzie powinni móc domagać się od społeczeństwa, w którym żyją
 - Encyclopedia of Public International Law, vol 8, Human Rights and the Individual in International Law, International Economics Relations, Amsterdam, — New York — Oxford 1985, s. 268

z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka 1948

- ...najwyższy cel wszystkich ludzi i narodów, aby wszyscy ludzie i wszystkie organy społeczeństwa (...) dążyły w drodze nauczania i wychowywania do rozwijania poszanowania tych praw i wolności i aby zapewniły za pomocą postępowych środków o zasięgu krajowym i międzynarodowym powszechne i skuteczne uznanie i stosowanie (...) zarówno wśród narodów Państw Członkowskich, jak i wśród narodów zamieszkujących obszary podległe ich władzy

• prawa człowieka mogą być względne – niektóre z nich mogą podlegać pewnym ograniczeniom

• istnieją prawa człowieka o charakterze bezwzględny – np. zakaz tortur, prawo do sądu czy zakaz niewolnictwa

charakter praw człowieka

- uniwersalne/powszechne – mają mieć to samo znaczenie i zakres stosowania dla wszystkich
- indywidualne – dla każdego człowieka bez względu na jego cechy
- przyrodzone – przysługują od poczęcia
- naturalny – obowiązują niezależnie od ich potwierdzenia przez władzę państwową
- nienaruszalne – istnieją niezależnie od władzy i nie mogą być przez nią dowolnie regulowane
- jednokierunkowe – państwo nie może żądać żadnych zobowiązań w zamian za prawa człowieka
- niezbywalne – nie można się wyzbyć, nie można ich sprzedać, scedować, odstąpić, zrzec się
- niepodzielne – nie można wyłączać stosowania niektórych z nich

krytyka praw człowieka

□ krytyka substancjalna

- odrzucanie samej idei, że człowiek posiada z natury określone prawa z samej racji, że jest człowiekiem
- w zasadzie sprzeciw wobec samej idei praw człowieka

□ krytyka akcydentalna

- zgoda co do idei, że ludzie rodzą się z przyrodzonymi prawami
- krytyka pewnego modelu (bądź modeli) ideologii praw człowieka uznająca za naturalne inne uprawnienia niż głosi to oficjalna doktryna
- krytyka konkretnej realizacji idei prawa człowieka
- dotyczy głównie sporów między zwolennikami poszczególnych generacji praw człowieka

prawa człowieka

– filozoficzne i ideologiczne źródła

- ❑ liberalna tradycja angloamerykańska praw obywatelskich i politycznych
- ❑ kontynentalna tradycja łącząca wolność z równością oraz prawa z obowiązkami
- ❑ koncepcja godności w chrześcijańskiej myśli społecznej
- ❑ koncepcja wolności jako samorealizacji pochodząca z chrześcijaństwa oraz z marksizmu
- ❑ socjalistyczne znaczenie praw socjalnych i ekonomicznych
- ❑ konserwatywne podkreślanie praw rodziny

prawa człowieka – szeroki kompromis 1948 r. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

- ❑ wielu przedstawicieli narodów pozaeuropejskich:
 - byli skłonni zaakceptować tak szeroki kompromis ideowy
 - pokładali nadzieje widząc w PDPCz krok ku samostanowieniu i niepodległości ówczesnych kolonii
- ❑ ALE
 - podczas głosowania osiem państw wstrzymało się:
 - ZSRR i państwa sojusznicze z powodów politycznych
 - RPA właśnie wprowadziwszy apartheid odrzucało zasadę równości
 - Arabia Saudyjska z powodów religijnych odrzucała małżeństwa z wyboru i prawo do zmiany religii

prawa człowieka

– koncepcja świata zachodniego

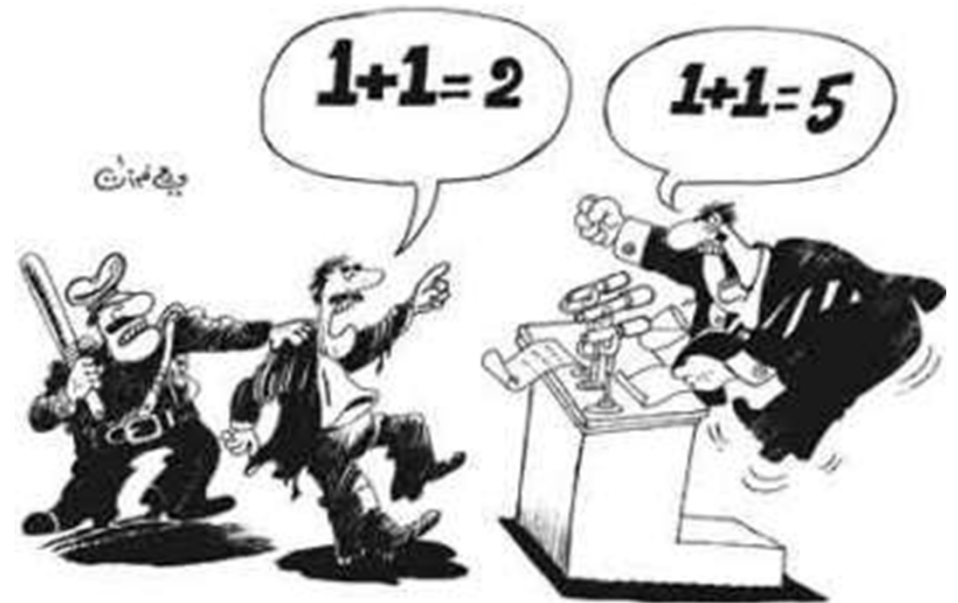
- ❑ „Jest uznanym faktem, że Zachód zdołał narzucić swoją filozofię praw człowieka reszcie świata, gdyż w 1948 roku zdominował ONZ”
- ❑ ruch praw człowieka stał się krucjatą „ucywilizowania” wymierzoną głównie w Trzeci Świat
 - Makau Mutua
(kenijsko-amerykański profesor prawa)

relatywizm kulturowy

- ❑ pogląd głoszący, iż żadna praktyka kulturowa nie jest dobra ani zła sama w sobie, ale musi być oceniona w kontekście w jakim funkcjonuje
- ❑ Claude Levi-Strauss:
„Relatywizm kulturowy uznaje, że żadna kultura nie dysponuje kryterium absolutnym, które uprawniałoby ją do przyznawania ‘wyższości’ lub ‘niższości’ wytworom innej kultury. Natomiast każda kultura zdolna jest do tego i musi to robić sama wobec siebie, albowiem jej członkowie są zarazem obserwatorami i podmiotami działań”.
- ❑ bywa mylony z relatywizmem moralnym:
 - normatywny relatywizm moralny uznaje, że różni ludzie mogą podlegać odmiennym wymaganiom moralnym
 - relatywizm osądu moralnego uznaje, że sądy moralne są względne i zależą od osób, grupy i okoliczności
 - relatywizm metaetyczny uznaje, że każdy system wartości może być równoprawny

przyczyny łamania/naruszania praw człowieka

- uwarunkowania kulturowe
- uwarunkowania polityczne
- uwarunkowania prawne
- uwarunkowania ekonomiczne

Łamanie praw człowieka – uwarunkowania kulturowe

- ❑ pozaeuropejskie wpływy tradycji, filozofii i religii:
 - Azja: wpływy konfucjanizmu bądź hinduizmu
 - kraje arabskie: wpływy islamu
 - Afryka: rozmaite zwyczaje endemiczne
- ❑ władza skłaniająca się ku konserwatywnym poglądom częściej ogranicza respektowanie praw człowieka
- ❑ władza skłaniająca się ku liberalnym poglądom częściej lekceważy prawa człowieka drugiej generacji

Łamanie praw człowieka – uwarunkowania polityczne

- ❑ wąskie elity władzy nie dopuszczają do realizacji praw politycznych bądź uznają je tylko formalnie:
 - władza sprawowana autorytarnie
 - władza sprawowana totalitarnie
- ❑ państwa formalnie demokratyczne w różnych okolicznościach politycznych naruszają prawa człowieka:
 - służba wojskowa, porządek publiczny (działania policji), zakłady karne i poprawcze, szpitale i szkoły
 - stają się zakładnikami interesów różnych grup interesu (lobbingowania)
- ❑ wojny i wewnętrzne konflikty

Łamanie praw człowieka – uwarunkowania prawne

- ❑ Wiele państw nie wiąże się międzynarodowymi umowami gwarantującymi prawa człowieka, uznając je za niedoskonałe, zbyt restrykcyjne lub ograniczające skuteczność ich polityki.
- ❑ Państwa rezerwują sobie stosowanie kary śmierci lub jej przywrócenie dla najcięższych przestępstw, lub w wypadku ich nasilenia.
- ❑ W państwach islamskich prawo dopuszcza dyskryminację kobiet przez podporządkowanie ich mężom, nierówność praw w rodzinie, wielożeństwo mężczyzn.
- ❑ Liczne państwa prawnie sankcjonują dyskryminację ze względu na wyznanie, pochodzenie społeczne, a szczególnie pochodzenie narodowe oraz orientację seksualną.

Łamanie praw człowieka – uwarunkowania ekonomiczne

- ❑ najczęściej spotykane w krajach słabo rozwiniętych
 - niewykształcona, biedna, pozbawiona elementarnych warunków egzystencji ludność często nawet nie próbuje egzekwować przysługujących jej praw, gdyż w ogóle ich sobie nie uświadamia
- ❑ większą wrażliwość na uwarunkowania ekonomiczne wykazują prawa drugiej generacji
 - łatwiej zagwarantować nieingerencję w życie prywatne i rodzinne niż ochronę i pomoc rodzinie, rehabilitację niepełnosprawnych czy opiekę zdrowotną, nie mówiąc o higienicznych warunkach pracy czy uczestniczeniu w życiu kulturalnym
- ❑ pracodawcy często wymagają pełnego poświęcenia na rzecz wykonywania obowiązków w pracy, karząc za przerwy w pracy, wyjścia z pracy, absencje chorobowe (forma współczesnego niewolnictwa)
 - pracownicy z obawy przed zwolnieniem zaniedbują zdrowie, przez co umierają
- ❑ czasy kryzysów finansowych skłaniają władze do oszczędzania na wydatkach socjalnych czy kulturalnych

PRZYKŁADY ŁAMANIA/NARUSZANIA PRAW CZŁOWIEKA

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

- ❑ niezwykle represyjny (totalitarny) reżim w Korei Północnej
 - kara śmierci jako narzędzie tłumienia protestów
 - permanentna kontrola obywateli, w tym surowa cenzura
 - faktyczny podział ludności na trzy klasy, u podłoża których leży rodowód polityczny poszczególnych obywateli i ich rodzin: klasę zasadniczą, niepewną i wrogą
 - niemożność opuszczenia państwa
 - ograniczenia w wyborze miejsca zamieszkania, przemieszczania się i swobodzie podróżowania
 - przetrzymywanie obywateli w obozach koncentracyjnych
 - głodzenie, zmuszanie do pracy i torturowanie więźniów
 - funkcjonowanie większości obywateli w niezwykle trudnych warunkach
 - system racjonowania żywności oparty na zasadzie „kto nie pracuje, ten nie je”
 - nałożono na północnokoreańskie kobiety obowiązek „pracy społecznej” przy wypełnianiu obowiązków domowych
 - nie istnieje wolność religijna (istniejące nieliczne grupy wyznawców różnych religii mają stwarzać pozory tolerancji religijnej)
 - system zdrowia jest bezpłatny, ale znajduje się w krytycznym stanie

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

- ❑ represyjny reżim w Chinach
 - bezwzględne zwalczanie krytyki systemu
 - regularne aresztowania tych, którzy są krytyczni wobec systemu
 - grupy dysydentów rutynowo aresztowane i więzione, często przez długi okres i bez procesu
 - wymiar sprawiedliwości w dużym stopniu ulega wpływom politycznym
 - administracyjne formy zatrzymań, pozwalające na przetrzymywanie więźniów bez procesu sądowego nawet do czterech lat
 - prawo karne niejasne, dopuszcza stosowanie analogii i nie zawiera dostatecznych gwarancji procesowych ani norm chroniących prawa człowieka
 - więźniowie polityczni są traktowani gorzej od kryminalnych
 - światowy liderem w zakresie stosowania kary śmierci
 - prześladowanie mniejszości etnicznych i religijnych
 - kara śmierci stosowana nawet za przestępstwa bez użycia przemocy (np. handel narkotykami)
 - łamanie praw socjalnych, w tym pracowniczych
 - polityka jednego dziecka jest wdrażana przy wielu pogwałceniach praw człowieka, prowadząc m.in. do dzieciobójstwa dziewczynek

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

- ❑ autorytarny reżim w Arabii Saudyjskiej
 - jedno z najbardziej konserwatywnych państw islamskich
 - brak pełnego systemu demokratycznego (mieszkańcy Arabii Saudyjskiej mogą brać udział tylko w wyborach lokalnych)
 - brak wolności religijnej, zakaz konwersji religijnej
 - dyskryminacja osób homoseksualnych
 - znęcanie się nad więźniami
 - kara śmierci grozi m.in. za morderstwo, gwałt, apostazję, rozbój, czary, cudzołóstwo i przestępstwa narkotykowe oraz sprzeciw wobec władzy
 - bardzo surowa cenzura: kontrola Internetu, zatrzymywanie osób krytykujących władzę oraz cenzurowanie treści niezgodne z islamem
 - ustawa zasadnicza nie zapewnia wolności religijnej
 - dyskryminacja kobiet: nie mogą samodzielnie decydować o swoim ubiorze, samodzielnie podróżować lub prowadzić samochodu (ostatnio zniesione)
 - aby kupić bilet samolotowy kobieta potrzebuje zgody od partnera
 - w restauracjach, parkach, szkołach, bankach i w innych instytucjach publicznych obowiązuje segregacja według płci
 - nieprzestrzeganie prawa do prywatności: urzędnicy przeglądają listy i paczki w celu znalezienia materiałów wywrotowych

Absher

Foto: Samantha Lee/INSIDER/NOS

- ❑ aplikacja na smartfony, umożliwiająca obywatelom i mieszkańcom Arabii Saudyjskiej korzystanie z różnych usług rządowych
- ❑ zapewnia około 300 usług mieszkańcom Arabii Saudyjskiej, w tym m.in. umawianie spotkań, ubieganie się o pracę, pozwolenia na pielgrzymkę odnawianie paszportów, legitymacji mieszkańców, dowodów osobistych, praw jazdy i innych, w tym umożliwia saudyjskim mężczyznom śledzenie miejsca pobytu kobiet, poddanych opiece mężczyzn

W Arabii Saudyjskiej działa system Absher, który pozwala mężczyznom na kontrolowanie zależnych od nich kobiet. Mogą m.in. ustalić kiedy i jak Saudyjki mogą opuścić kraj

kafala a imigracja zarobkowa

- ❑ System “kafala”, umożliwia arabskim rodzinom przyjęcie zagranicznego pracownika i pokrycie kosztów jego zakwaterowania i przyjazdu do kraju.
- ❑ Pracownik w większości przypadków potrzebuje pozwolenia sponsora by zmienić pracę, wjechać lub wyjechać z kraju, czy opuścić miejsce pracy. Opuszczenie miejsca pracy bez zgody może się wiązać z zerwaniem kontraktu, nawet jeśli pracownik uciekał przed przemocą lub jakąś formą wyzysku.
- ❑ Kafala mimo dzisiejszej złej sławy ma szlachetne korzenie. Tradycyjnie pojmowane prawo muzułmańskie nie zezwala na adopcję dzieci w zachodnim rozumieniu tego terminu. Prawo zezwala natomiast na objęcie dziecka opieką. Kafil zobowiązuje się w tej sytuacji do utrzymania dziecka i pokrywania niezbędnych wydatków.

<https://stosunkowobliskiswchod.pl/czy-kafala-jest-szansa/>

Hiszpanka nie może wyjechać z Dubaju, bo... nie zgadza się jej były szef

@Dante_Molinari gospodarka.dziennik.pl # swiat # kultura # wykop # islam # zea # ciekawostki

Hiszpanka Mercedes Ylania Cardenas od ponad miesiąca nie może wyjechać z Dubaju, gdyż nie chce się na to zgodzić jej były szef z ZEA, który ją zatrudnił. Powodem jest obowiązujący w tym kraju system pracowniczy 'kafala'. Przez to prawo pracownik niejako staje się własnością arabskiego pracodawcy.

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

- represyjny reżim w Sudanie
 - kara śmierci jest wykonywana przez m.in. powieszenie, ukrzyżowanie oraz ukamienowanie
 - wolność prasy nagminnie łamana, zwł. dziennikarzy krytykujących władzę
 - demonstracje organizowane przez opozycję są rozpędzane z użyciem gazu łzawiącego
 - masowo prześladowane chrześcijan
 - nagminnie łamane prawa kobiet (w tym dyskryminacja i obrzezanie)
 - wiele dzieci w Sudanie w czasie wojny domowej w Sudanie było wcielanych do armii po obu stronach konfliktu
 - za czyny homoseksualne grozi kara setki batów lub więzienia nie dłuższa niż 5 lat, a w wypadku recydywistów nawet kara śmierci

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

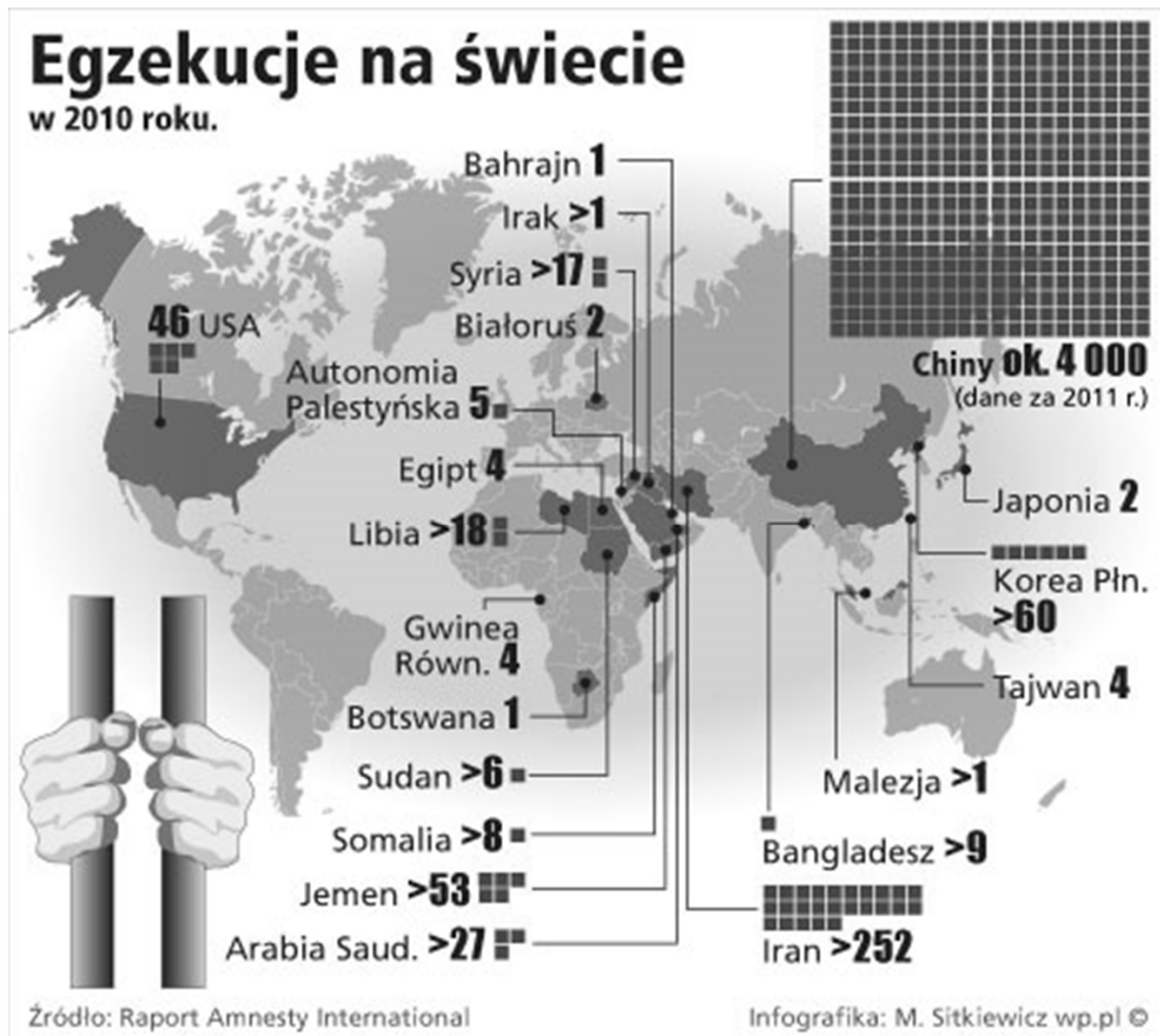
- ❑ autorytarny (wcześniej totalitarny) reżim na Kubie
 - wolność słowa ograniczona na mocy tzw. Ustawy 88
 - system opieki zdrowotnej podzielono na służbę zdrowia dla Kubańczyków (gorsza) i cudzoziemców
 - dopiero w 2006 roku zezwolono Kubańczykom na kupno i posiadanie telefonów komórkowych i komputerów, ale pod warunkiem, że kupujący zapłaci obcą walutą
 - sposoby traktowania więźniów są szeroko krytykowane na świecie

przykłady łamania praw człowieka w państwach niedemokratycznych

- ❑ autorytarny reżim w Białorusi
 - podporządkowanie organizacji społecznych władzy
 - zwalczanie opozycji przez szykanowanie publiczne i zatrzymania w zakładach karnych

Egzekucje na świecie

w 2010 roku.

typowe łamanie praw człowieka w państwach nie w pełni demokratycznych

- ❑ ograniczanie prawa do:
 - informacji
 - prywatności
 - zrzeszania się
 - pokojowych zgromadzeń
 - praw wyborczych
- ❑ służy to zwykle zwalczaniu działania opozycji

typowe łamanie praw człowieka nawet w państwach demokratycznych

- ❑ dyskryminacja kobiet
 - przyzwalanie na przemoc domową
 - nierówności w wynagrodzeniu w porównaniu do mężczyzn
- ❑ dyskryminacja mniejszości narodowych i etnicznych, wyznaniowych
 - ograniczanie swobody rozwoju kultury, używania języka, wyznawania religii, dostępu do edukacji czy praw politycznych
- ❑ nadmierne ograniczanie praw osobistych i politycznych w imię bezpieczeństwa

przykłady łamania praw człowieka w państwach słabo rozwiniętych

- ❑ brak dostępu lub istotne utrudnienia w dostępie do
 - wody
 - żywności
 - opieki medycznej
 - edukacji
 - godziwych warunków mieszkaniowych

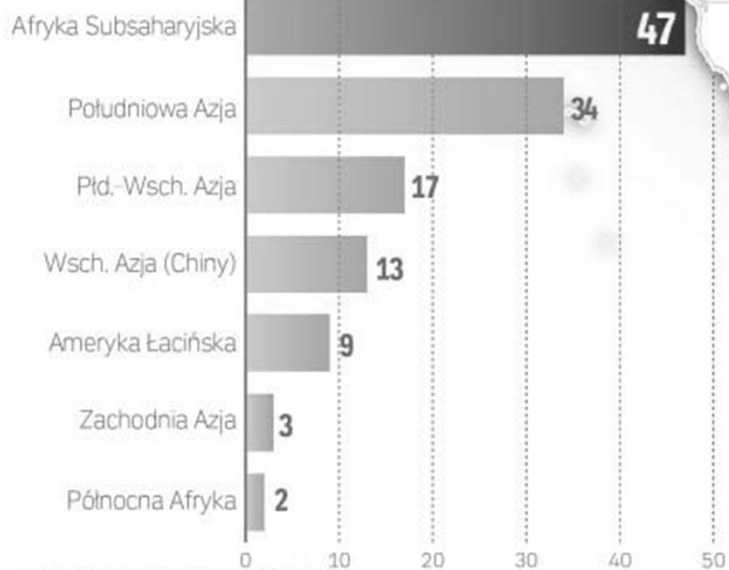
NAJBIEDNIEJSZE KRAJE NA KONTYNENTACH 2014

Najbiedniejsze kraje na poszczególnych kontynentach

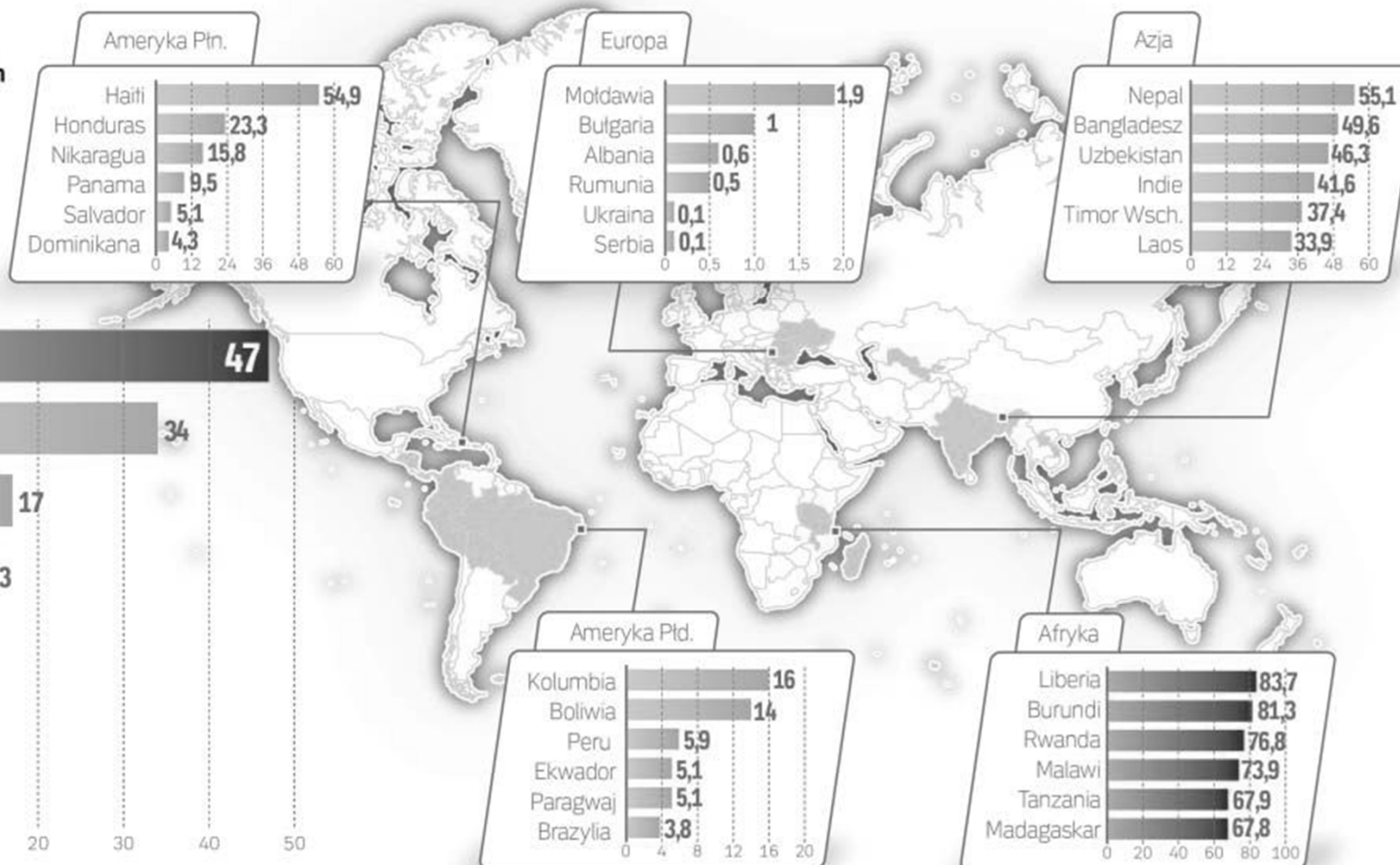
Utrzymujący się za mniej niż 1,25 dolara dziennie*, proc. ludności

Kraje rozwijające się

Utrzymujący się za mniej niż 1,25 dolara dziennie*, proc. ludności

źródło: ONZ, Średnia w latach 2000-2009

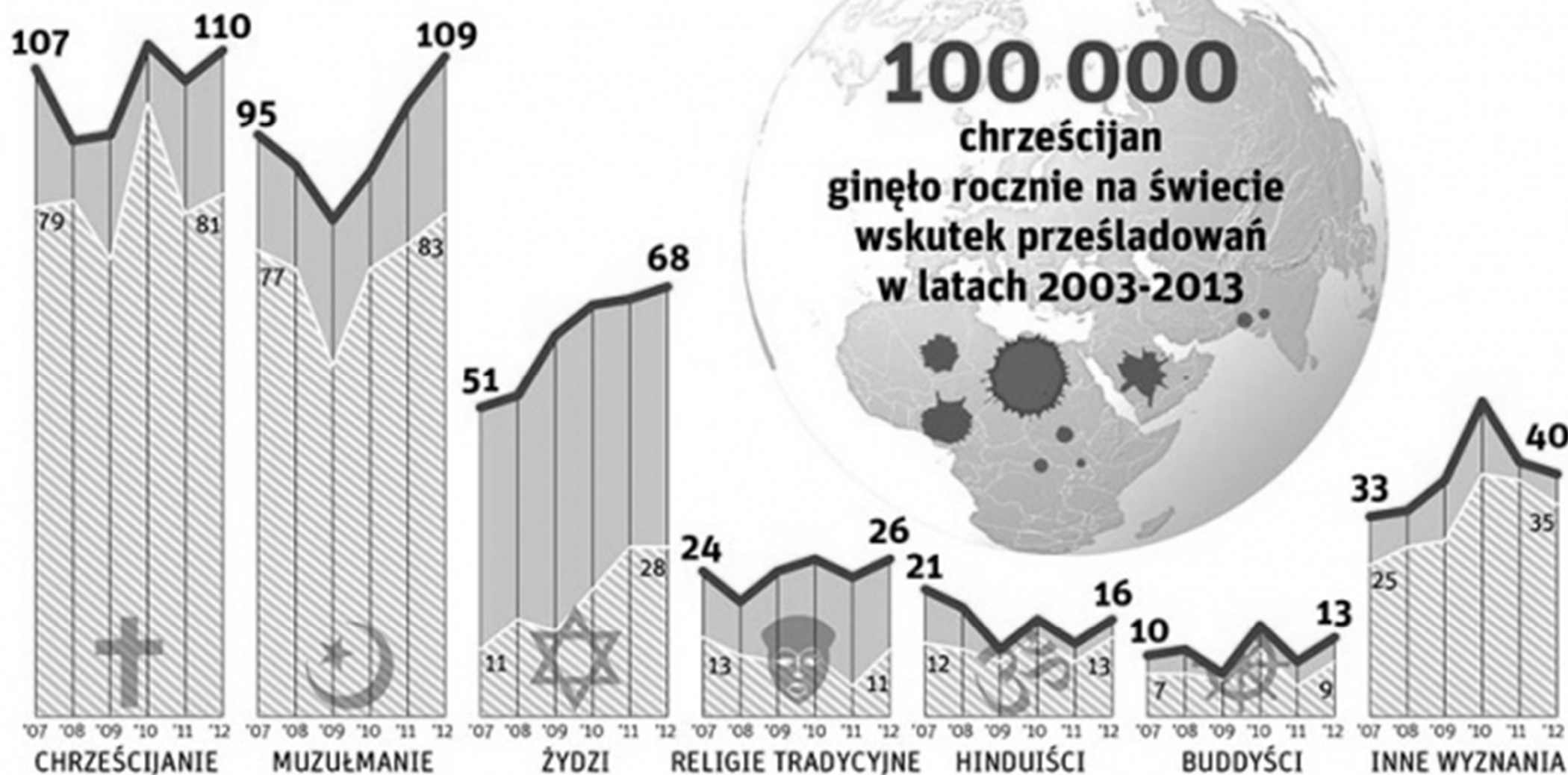

zwyczaje na świecie niezgodne z prawami człowieka

- przymusowe aranżowanie małżeństw
- małżeństwa z dziećmi
- akceptacja seksualnego wykorzystywania dzieci
- kara śmierci za cudzołóstwo
- kara śmierci za konwertytyzm religijny
- klitoridektomia i infibulacja dziewcząt
- żądanie od dzieci bezwzględnego posłuszeństwa
- pełne przyzwolenie na fizyczne, psychiczne i ekonomiczną przemoc wobec kobiet i dzieci
- domniemanie winy kobiet w razie ich zgwałcenia (rzekome prowokowanie lub brak czystości)
- usprawiedliwianie rodowych zemst

LICZBA KRAJÓW, W KTÓRYCH PRZEŚLADOWANO LUDZI ZE WZGLĘDU NA WYZNANIE:

 w tym liczba krajów, w których prześladowania były spowodowane przez władze

ŹRÓDŁO: „RELIGIOUS HOSTILITIES REACH SIX-YEAR HIGH”, PEW RESEARCH CENTER, STYCZEŃ 2014. „INTERNATIONAL BULLETIN FOR MISSIONARY RESEARCH”, CENTER FOR THE STUDY OF GLOBAL CHRISTIANITY, GORDON-CONWELL THEOLOGICAL SEMINARY; PRZEZ PRZEŚLADOWANIA ROZUMIE SIĘ: NAPAŚĆ FIZYCZNA, NAPAŚĆ WERBALNA, ARESZTOWANIE I PRZETRZYMIWANIE, PROFANOWANIE MIEJSC ŚWIĘTYCH, DYSKRYMINACJĘ W ZATRUDNIENIU, EDUKACJI, OSIEDLANIU

11 faktów o naruszaniu praw człowieka

- 1) 40 milionów dzieci w wieku poniżej 15 lat cierpi z powodu maltretowania i zaniedbania.
- 2) Każde miasto o populacji powyżej 250 000 rejestruje aktywność gangów.
- 3) Około 27 milionów ludzi jest obecnie zniewolonych w handlu ludźmi na całym świecie.
- 4) Ponad 300 000 dzieci poniżej 18 roku życia jest wykorzystywanych jako dzieci-żołnierze podczas konfliktów zbrojnych na całym świecie.
- 5) Chociaż 2/3 świata zniosło karę śmierci, w samym 2006 r. świadomie stracono oficjalnie 1591 osób. Prawdziwe liczby egzekucji są prawdopodobnie znacznie wyższe, a 91% tych kar miało miejsce w Chinach, Iranie, Pakistanie, Iraku, Sudanie i USA.
- 6) Miliony ludzi są wysiedlane w regionach takich jak Darfur, gdzie dochodzi do czystek etnicznych i gwałtownych konfliktów. Wysiedleni muszą polegać na pomocy humanitarnej. Pracownicy humanitarni są często porywani i atakowani, a ciężarówki pomocnicze są obrabowane.
- 7) Kilka rządów monitoruje korzystanie z Internetu przez swoich obywateli, cenzuruje ich wypowiedzi lub uwięziło ich za swobodne wyrażanie opinii w Internecie. Ludzie w Chinach zostali aresztowani i oskarżeni o używanie Internetu jako narzędzia do rozpowszechniania informacji o prawach człowieka.
- 8) Konflikty zbrojne przyczyniły się do śmierci 2 milionów dzieci, uczyniły niepełnosprawnymi 4–5 milionów, pozostawiły 12 milionów bezdomnych i osierociły ponad 1 milion w ostatniej dekadzie.
- 9) Na świecie jest około 246 milionów robotników dziecięcych.
- 10) Protestujący wobec represyjnych rządów na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej zostali zabici, pobici i aresztowani przez policję na ulicach za wyrażanie swoich opinii na temat reform.
- 11) Na przestrzeni dziejów kobietom odmawiano wiedzy, środków i wolności działania w najlepszym interesie swoim i swoich dzieci.